

С В І Т О В Е Г О С П О Д А Р С Т В О

УДК 330.322.14:338.1(477)

О.І. ГАЛАСЬ, викладач Дніпропетровського університету економіки та права

Д.Б. КРУЦЯК, викладач Дніпропетровського університету економіки та права

**ВНУТРІШНІ ІНВЕСТИЦІЇ
ЯК СТАБІЛІЗАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ**

У статті обґрунтовано значення інвестицій в українській економіці, розглянуто плюси та мінуси присутності іноземних інвесторів на українському ринку та їх вплив на національну економіку. Проаналізовано труднощі, з якими стикаються внутрішні інвестори, вкладаючи власні кошти у розвиток національної економіки, розглянуто умови, за яких національні підприємці мали б змогу розвивати свій бізнес саме на внутрішньому ринку.

В статье обосновано значение инвестиций в украинской экономике, рассмотрены плюсы и минусы присутствия иностранных инвесторов на украинском рынке и их влияние на национальную экономику. Проанализированы трудности, с которыми сталкиваются внутренние инвесторы, вкладывая собственные средства в развитие национальной экономики, рассмотрены условия, при которых национальные предприниматели имели бы возможность развивать свой бизнес именно на внутреннем рынке.

The value of investments in Ukrainian economy has been substantiated in the article. Pros and cons of the presence of foreign investors in Ukrainian market as well as their influence on national economy have been considered. Difficulties the domestic investors face with while investing their own funds in the national economy have been analyzed. The conditions when local entrepreneurs have the possibility to develop their business in domestic market have been analyzed.

інвестиції, інвестиційна політика, внутрішні інвестори, іноземні інвестори, інвестиційна привабливість, прибуток, кредитування

Процеси глобалізації світової економіки не могли і не зможуть оминути Україну. Вона однією з перших переживає процес прискорення інтеграції шляхом розширення присутності в ній іноземного капіталу.

На сьогоднішній день від ефективності інвестиційної політики залежать стан виробництва, рівень технічної оснащеності основних фондів підприємств народного господарства, можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних і екологічних проблем. Інвестиції становлять основу розвитку підприємств, окремих галузей і економіки в цілому. У сучасних умовах вони є найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і

макрорівнях. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень.

Інвестиції – це фундаментальна основа для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки за рахунок розвитку надання послуг і товаровиробництва. Складні відтворювальні процеси відбуваються виключно на базі інвестування.

Інвестиціям належить найважливіша роль у відновленні та збільшенні виробничих можливостей, а відповідно, і забезпеченні відповідних темпів економічного зростання. Якщо уявити суспільне відтворення як систему виробництва, розподілу, обміну та споживання, то інвестиції, головним чином, стосуються першої ланки – виробництва і становлять матеріальну основу його розвитку.

Останнім часом все частіше можна почути, що для української економіки вкрай необхідні іноземні інвестиції. Але слід наголосити на певних суперечностях стосовно іноземного інвестування в економіці нашої країни. Також зазначимо, що на різних етапах розвитку іноземне інвестування здійснює різний вплив на кожну з її сфер. Однак ми вважаємо, що в країні недостатньо уваги приділяється пошуку внутрішніх джерел фінансування економіки, тому висвітлення цієї проблеми заслуговує належного аналізу.

Проблематика інвестування належить до найактуальніших питань, які дискутуються у світовій економічній теорії і займають провідне місце в економічних дослідженнях, що відображено в працях вітчизняних і зарубіжних економістів – А. Бальцеровича, В. Беренса, О. Білоруса, І. Бланка, М. Бурмаки, О. Власюка, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, Р. Марковіца, Ф. Моділіані, О. Мозгового, Ю. Пахомова, А. Пересади, О. Плотнікова, М. Портера, А. Поручника, О. Рогача, В. Ростоу, А. Рум'янцева, В. Сіденка, С. Соколенка, Дж. Стігліца, Дж. Тобіна, А. Філіпенка, У. Фішера, У. Шарпа та ін.

Інвестиції завжди відігравали провідну роль в економічних процесах, вони визначають загальне зростання економіки. У результаті інвестування в економіку збільшуються обсяги виробництва, зростає національний прибуток, розвиваються та йдуть вперед в економічній конкуренції галузі та підприємства, що найбільшою мірою задовольняють попит на ті чи інші товари та послуги. Отриманий приріст національного прибутку частково накопичується для подальшого збільшення виробництва, процес повторюється безперервно. Таким чином, інвестиції, що утворюються за рахунок національного прибутку в результаті його розподілу самі обумовлюють його зростання та розширене відтворення. Причому чим ефективніші інвестиції, тим більше зростання національного прибутку, тим значніші абсолютні розміри накопичення, які можна й далі вкладати у виробництво. При високій ефективності інвестицій приріст національного

прибутку може забезпечити підвищення частки накопичення при абсолютному зростанні споживання.

Метою цієї статті є визначення проблем, пов'язаних з внутрішніми джерелами фінансування економіки, аналіз позитивних та негативних наслідків діяльності іноземних інвесторів на національному ринку та пошук внутрішніх фінансових джерел, які можна акумулювати в межах країни для стабілізації економічної ситуації в умовах дефіциту фінансових ресурсів.

На сьогоднішній день загальний державний борг нашої країни досяг своєї крайньої позначки і дорівнює 37,69 млрд дол. США [1]. Тому грошові надходження стають вкрай необхідними, як ніколи, для покриття та обслуговування боргових зобов'язань держави та для розвитку й стабілізації економічної ситуації в Україні. Тому питання відносно інвестиційних надходжень та інвестиційних впливів до нашої держави є надзвичайно актуальними та заслуговують на особливу увагу.

Слід зазначити, що донорами для нашої країни можуть стати як іноземні, так і вітчизняні інвестори. Але для цього, в першу чергу, слід створити ті умови, за яких іноземні інвестори були б зацікавлені вкладати свої кошти саме в нашу країну, а національні, внутрішні інвестори, без сумнівів залишали б свої прибутки всередині країни, не вивозячи їх за кордон, вкладаючи їх в іноземні банки. Сьогодні українські підприємці намагаються використовувати свої капітали поза межами країни. Компанії-експортери, як правило, зберігають свій прибуток на рахунках в іноземних банках, замість того, щоб ввозити його назад в Україну та спрямовувати в реальний сектор економіки. Цей процес відомий під назвою «втеча капіталу». Проблема відтоку валютних коштів з України є доволі відчутною для вітчизняної економіки.

Однак, на наш погляд, першочерговим завданням нашого уряду має бути створення для українських підприємців якомога більше привілеїв, ніж закордонним. Це можна пояснити тим, що,

перш за все, ми повинні робити ставку на внутрішнього інвестора та створити всі умови, щоб його розвиток був взаємовигідний як для нього так і для держави, тобто створити всі умови, щоб український підприємець був зацікавлений інвестувати свої зароблені гроші в національну економіку, а не намагатися вивозити свої прибутки за кордон. Адже якщо іноземні інвестори, як правило, отримавши прибутки від інвестованих капіталів, виводять їх до країни-донора, тобто до своєї країни, що, у свою чергу, не призводить до подальшого економічного зростання економіки України.

Присутність іноземних інвесторів можна спостерігати в багатьох сферах економічної діяльності нашої країни, а саме у сферах:

- фінансових послуг (банківський, страховий сектор, трастові операції, операції з цінними паперами);
- важкої промисловості та машинобудування;
- легкої та харчової промисловості;
- торгівлі;
- будівництва;
- сфері послуг та в інших сферах економічної діяльності.

З одного боку, це – плюс для країни, оскільки виникають додаткові грошові надходження, створюються додаткові робочі місця, збільшується кількість новітнього устаткування, техніки та технологій, які стимулюють виробничий процес та за допомогою яких впроваджуються інноваційні методи виробництва.

Але разом з тим, на наш погляд, існують й певні ризики значної присутності іноземних інвесторів в національній економіці.

По-перше, українська економіка може зіткнутися з дуже серйозними фінансовими та економічними ризиками швидкого зростання частки іноземного капіталу у банківській сфері. Цей ризик пов'язаний з можливою втратою суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливим посиленням нестабільності фінансових установ, несподіваними коливаннями ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту

та пропозиції на грошово-кредитному ринку, можливим відтоком фінансових ресурсів. Тому вирішення питання про форми та масштаби розширення присутності іноземного банківського капіталу на ринку банківських послуг має бути підпорядковане стратегічним цілям соціально-економічного розвитку, підвищення національної конкурентоспроможності, економічної безпеки, зміцнення грошово-кредитної системи України.

До аргументів на користь присутності іноземних інвестицій та іноземних банків на українському ринку можна віднести:

- високу якість банківських послуг та появу нових тенденцій у розвитку банківської сфери;
- створивши альянс з транснаціональними банками, національні банки можуть надавати своїм клієнтам певні види послуг міжнародного характеру;
- відкриття іноземними фінансовими організаціями своїх представництв на українському ринку або створення спільних підприємств сприяє поступовому розповсюдженню передового іноземного досвіду на національному ринку;
- система менеджменту іноземного банку та наявність новітніх інформаційних технологій можуть покращити ефективність функціонування національної банківської системи;
- запровадження міжнародного досвіду фінансового оздоровлення, реорганізації та реструктуризації банків, що набуває виключно важливого значення в умовах майбутніх об'єднань, поглинання і злиття банків;
- посилення міжбанківської конкуренції позитивно впливатиме на розвиток банківської системи в цілому тощо [2].

По-друге, з появою іноземних інвесторів на національному ринку у сферах харчової промисловості, будівництва, торгівлі, сфері послуг та в інших сферах економічної діяльності українському товаровиробнику стає дедалі складніше конкурувати з іноземними інвесторами через недостатність новітньої техніки і

технологій, капіталів, що, у свою чергу, призводить до зниження темпів вітчизняного виробництва. Адже, в умовах жорсткої конкуренції на внутрішньому та світовому товарних ринках українські товаровиробники на собі відчули, що їх продукція повинна відповідати міжнародній якості та цінам. Тому, як наслідок, недостатня конкурентоспроможність призводить до знищення національних товаровиробників та ставить українських підприємців та споживачів у залежність від іноземних постачальників та інвесторів.

По-третє, оскільки прибутки, які отримують іноземні інвестори, виробляючи товари та послуги на вітчизняному ринку, – це частина ВВП України, то, виводячи їх з України до країни – донора, це призводить до зниження темпів економічного зростання країни – реципієнта.

Як правило, на початковому етапі припливу іноземних інвестицій спостерігається стрімке зростання економіки країни-реципієнта, але далі спостерігаються не менш стрімкі темпи його падіння. Це типово явище для країн із високою часткою іноземних інвестицій.

По-четверте, розглядаючи ситуацію, коли НБУ девальвував гривню майже у півтора рази у відношенні до долара США, іноземним інвесторам стало дуже вигідно вкладати свої кошти в українську економіку, а особливо, в експортноорієнтовані галузі, які знаходяться у більш-менш придатному технологічному стані. Ми маємо на увазі використання енергозберігаючих технологій або впровадження іноземними інвесторами новітніх технологій та розробок з метою отримання надприбутків, поки складається сприятлива для цього ситуація. У цьому випадку українська експортна продукція зможе конкурувати на світових ринках за рахунок зниження цін у іноземній валюті. Це буде продовжуватися до тих пір, поки іноземний інвестор не задумає виводити свої капітали за кордон України. На нашу думку, стратегічно налаштований інвестор буде чекати саме такого моменту, коли гривня може ревальвувати, і він від такого роз-

гортання подій отримає тільки додаткові прибутки.

Отже, занадто активне залучення іноземних інвестицій до нашої країни може в подальшому призвести до економічного занепаду країни та її залежності від інших країн у багатьох аспектах.

На нашу думку, саме сьогодні слід створювати всі умови для внутрішніх інвесторів, щоб вони без сумнівів могли вливати свої капітали в нашу країну. Першочерговими факторами стримування вкладання коштів у національну економіку є: політична нестабільність, громіздка й недосконала законодавча база і така сама система оподаткування, бюрократія та корупція. Але з приходом нової влади та при правильних її кроках Україна може вийти на новий виток розвитку в інвестиційній сфері.

Тому основним завданням України на найближчу перспективу є поліпшення інвестиційного клімату та збільшення обсягів інвестицій у національну економіку за рахунок внутрішніх ресурсів.

Зараз в Україні існує проблема дефіциту фінансових ресурсів. На сьогоднішній день держава не в змозі здійснювати інвестування різних сфер економіки через брак бюджетних коштів. На наш погляд, держава повинна створювати всі необхідні умови для існування не тільки великих підприємств, а й для малих та середніх, тим самим розвивати середній та малий бізнес.

Для цього, по-перше, потрібно довести до свідомості людей, що гроші повинні робити гроші. У сучасних умовах підприємці дуже обережно починають розвиватися та вкладати свої кошти в розвиток власного бізнесу, тому що існує занадто багато ризиків. Тому щоб гроші працювали на економіку та люди не тримали їх у кишенях, потрібно, щоб держава надавала певні гарантії, гарантувала захист підприємницької діяльності у малому та середньому бізнесу. Адже ті грошові ресурси, які люди зберігають вдома, це великий інвестиційний потенціал, який можна використовувати для розвитку національної економіки без додаткових запозичень у міжнародних організацій. Але у зв'язку з недові-

рою населення до фінансових установ ці кошти залишаються незадіяними в інвестиційних та виробничих процесах. Тому, на нашу думку, першочерговими діями держави повинні стати заходи, які будуть спрямовані на повернення довіри населення до банківської сфери, яке вкладаючи свої заощадження, підтримує реальний сектор економіки, що, у свою чергу, надасть змогу банкам отримати додаткові ресурси, які вони зможуть направити, наприклад, на кредитування малого та середнього бізнесу. Іншими словами, держава повинна бути гарантом для населення й нести відповідальність за довірені населенням кошти разом з фінансовими установами. Тільки це, на наш погляд, зможе повернути довіру населення до фінансових установ найближчим часом. Це можна здійснити за рахунок збільшення виплат гарантованої суми відшкодування вкладникам із 100 тис. грн, наприклад, до 500 тис. грн.

По-друге, необхідно вирішити питання кредитування малого та середнього бізнесу. Держава має створити певні програми, завдяки яким малі та середні підприємства отримували б доступні кредити під розвиток свого бізнесу. На сьогоднішній день усе навпаки, комерційні банки майже не надають довгострокових кредитів, які потрібні підприємцям. Короткострокові кредити, якщо видаються, то під великі відсотки. Це свідчить про наявність підвищеного ризику при наданні таких кредитів і ризик несвоєчасного повернення грошей. Банківська система України з жовтня 2008 р. видає дуже малу кількість кредитів та, як наслідок, банки майже не отримують прибутки від такої діяльності. За версією банкірів основними проблемами корпоративного кредитування є: слабка прогнозованість розвитку української економіки, висока вартість кредитів та відсутність чіткої посткризової кредитної політики. Але існують галузі, які банки вже зараз можуть забезпечити фінансуванням — це харчова промисловість, фармацевтична сфера, також сільське господарство та

підприємства енергетичного комплексу. Щоб кредитування цих галузей здійснювалося, держава повинна активно стимулювати кредитування економіки. Одним з найбільш вагомих стимулів для фінансових установ є поділ ризиків з державою.

Вкладання коштів у виробництво українськими інвесторами є одним з найкращих рецептів оздоровлення української економіки. Більше того, в умовах масового безробіття український інвестор — це представник малого й середнього бізнесу, який не тільки забезпечує роботою працівників, але й створює перспективні умови для розвитку різних галузей народного господарства.

На наш погляд, для налагодження стабільного зростання макроекономічних показників першочерговим завданням держави має бути створення всіх умов для активізування внутрішніх інвесторів і пошуку вільних фінансових ресурсів всередині країни. Тому оздоровлення національної економіки можливо прискорити, якщо вдасться надати імпульс активності внутрішнім інвесторам. Як тільки буде спостерігатися стабільне зростання цих показників, необхідно займатися зміцненням національної валюти, що дозволить зняти значне навантаження з державного бюджету, яке припадає на обслуговування зовнішнього державного боргу.

Список використаної літератури

1. Міністерство фінансів України http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=240945
2. Національний банк України // <http://www.bank.gov.ua/>
3. Державний комітет статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Лебеда Г. Бюджетный дефицит и государственный долг: проблемы моделирования / Г. Лебеда // Теория и практика управления. — 2005. — № 4 // <http://www.liga.net/smi/show.html?id=145272>

Надійшло до редакції 2.02.2010